

Nr 369.

Godkänd av första kammaren den 14 juni 1917.

Godkänd av andra kammaren den 15 juni 1917.

Riksdagens skrivelse till Konungen angående vidtagande av vissa åtgärder till folkundervisningens befrämjande.

(Första kammarens 1:a tillfälliga utskotts utlåtande nr 25.)

(Andra kammarens 1:a tillfälliga utskotts utlåtande nr 15.)

Till Konungen.

I en inom riksdagen väckt motion har gjorts framställning, att utredning måtte komma till stånd beträffande i vad mån och på vad sätt ändringar och tillägg i gällande skolförfattningar eller åtgärder annorledes borde vidtagas för *dels* fullt införande av heltidsläsning, *dels* förhindrande av att ingen eller dålig skolgång förekomme samt av för tidig avgång från skolan och *dels* anställande av vederbörligt meriterade lärarekrafter å folkskolestadiet.

Av den utredning, som vid ifrågavarande ärendes behandling varit för riksdagen tillgänglig, framgår, att åtskilliga missförhållanden förefinnas i fråga om skolförhållandena i vårt land uti av motionärerna antydda avseenden.

Vad först beträffar införandet av heltidsläsning, så har riksdagen icke tänkt sig möjligheten, att en sådan skulle på en gång kunna fullt genomföras, men anser dock, att densamma skulle kunna införas i vida flera fall än nu är förhållandet.

Det sakförhållandet kan visserligen icke förnekas, att de halvtidsläsande skolornas antal alltjämt minskas. Men denna minskning går särdeles långsamt. År 1910 utgjorde antalet barn, som undervisades i sådana skolor, 43 procent, år 1914 hade procenten nedgått till 39,5, alltså en minskning av i medeltal endast 0,72 procent om året. Det synes därför vara påkallat, att åtgärder vidtagas för åstadkommande av en snabbare utveckling härutinnan. I sådant hänseende synes det riksdagen böra fastslås,

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 14 saml. 123 häft. (Nr 369—372.)

att halvtidsläsning icke får vara regel, utan att det skall i varje särskilt fall framläggas giltiga skäl, som av folkskoleöverstyrelsen godkännas, om denna skolform skall få bibehållas.

Riksdagen har härvid icke förbisett, att hinder för införandet av heltidsläsning på många orter vållas av de långa skolvägarna, och att införandet av heltidsläsning måste medföra byggandet av nya skolhus, vilket på många ställen skulle allt för kännbart drabba de redan förut hårt skatte-tyngda kommunerna. Ett genomförande av heltidsläsning i nyssberörda kommuner skulle ej kunna ske, såvida ej genom skatteutjämningsåtgärder avsevärda lättnader kunde beredas dessa kommuner.

Emellertid har riksdagen inhämtat, att kommunernas uppförfingar för sitt skolväsende icke alltid stå i proportion till deras ekonomiska bärkraft.

Vidkommande det andra av de utav motionärerna berörda spörsmålen, nämligen frågan om barnens behöriga skolgång, så läser det icke kunna förnekas, att såväl förfallolöst uteblivande från skolorna som för tidig avgång utan tillräckliga skäl mångenstädes förekommer i en alldeles för stor utsträckning.

Det bör icke utan särskilt giltiga skäl få tillåtas föräldrar eller arbetsgivare att hålla barnen borta från den undervisning, som stat och kommun med stora kostnader anordnat. Likasom barnen enligt nuvarande lagstiftning icke kunna med försummande av sin skolgång användas i industriellt arbete, lika litet böra de, såsom nu dock ofta är fallet, få försumma skolan för att biträda med jordbruksarbete. Undantag bör dock medgivas föräldrar i fråga om att begagna sig av barnens arbete en eller annan dag exempelvis vid skördetid.

Folkskolestadgans föreskrifter om åtgärder mot tredskande föräldrar eller målsmän, ehuru något omständliga, äro säkerligen effektiva, och det torde nog låta sig göra att åstadkomma ordentlig skolgång, om de lokala skolmyndigheterna göra sin plikt. Men däri är mångenstädes mycket övrigt att önska. Och det borde icke stå dem fritt att utan kontroll lämna tillåtelse åt barn att före genomgången skolkurs sluta skolan i det omfång, som detta mångenstädes äger rum. Om anledningen till skolförsummelse är föräldrarnas fattigdom, bör kommunen lämna dem erforderligt understöd, men folkskolestadgans föreskrift i detta avseende bör så affattas, att detta understöd icke kan givas karaktär av fattigvård.

Vad slutligen angår frågan om erhållande av vederbörligen meriterade lärarkrafter å folkskolestadiet, så ligger otvivelaktigt i den redan under nuvarande förhållanden befintliga brist på tillgängliga examinerade lärarkrafter en av de största svårigheterna för folkskoleväsendets rationella utveckling. Det är uppenbart, att, så länge sådan brist förefinnes, icke mycket skulle

vara vunnet med att ålägga kommunerna att anställa endast fullt kvalificerade lärare. I detta avseende måste först tillses, att sådana lärare finnas att tillgå, vilket kunde befrämjas genom att flera seminarier inrättades eller att de redan befintliga utvidgades. Men icke ens denna åtgärd kan vara tillfyllest, om icke tillräckligt många elever söka inträde vid seminarierna. Det har på senare tid visat sig, att vid en del seminarier råder brist på inträdessökande, som fylla fordringarna för inträde. Orsaken därtill är tydligen i främsta rummet den omständigheten, att de ekonomiska villkor, den blivande folkskolläraren har att vänta, icke synas tillräckligt lockande. Skall landets folkskoleväsende kunna kraftigt föras framåt, så torde det bli nödvändigt, att frågan om förbättrande av folkskollärarnes ekonomiska villkor snart vinner sin lösning. Bliver blott ett tillräckligt antal examinerade folkskollärare att tillgå, torde inga större svårigheter möta att förmå kommunerna att anställa endast fullt kvalificerade lärare på folkskolestadiet, så mycket mindre som detta med nuvarande grund för statsbidraget i de flesta fall blir billigare för kommunen än att anställa småskollärare.

På grund av vad sålunda anförts anser riksdagen en grundlig utredning av förevarande fråga påkallad.

Hur det omfattande utredningsarbetet lämpligast skall organiseras — åtskilliga alternativ äro därvid tänkbara — det torde Eders Kungl. Maj:t äga tillgång till den bästa sakkunskapen för att efter omprövning av frågan bedöma.

Med hänsyn härtill får riksdagen anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t låta utreda, i vad mån och på vad sätt ändringar och tillägg i gällande skolförfattningar eller åtgärder annorledes böra vidtagas för

- 1) planmässig inskränkning i användandet av mindervärda skolformer, under strävan mot fullt införande av heltidsläsning,
- 2) förhindrande av att ingen eller dålig skolgång förekommer samt av för tidig avgång från skolan,
- 3) utbildande av ett tillräckligt antal folkskollärare, på det att vederbörligt meriterade lärare må kunna anställas över allt å folkskolestadiet, samt för riksdagen framlägga de förslag, för vilkas genomförande riksdagens medverkan är erforderlig.

Stockholm den 15 juni 1917.

Med undersåtlig vördnad.
